

بنام خدا

فصل دوم حسابان

کاری از:

اردشیر مرادی

معراج اندیشه تبریز

۰۹۱۴۳۱۴۰۶۳۰

مفاهیم زیر از فصل دو را بخاطر بسپارید:

۱- تابع متناوب

۲- دوره تناوب

$$3- \sin 2x = 2 \sin x \cos x$$

$$4- \cos 2x = \cos^2 x - \sin^2 x = 2 \cos^2 x - 1 = 1 - 2 \sin^2 x$$

۱- تعریف تابع متناوب: اگر تابع $y = f(x)$ طوری باشد که $f(T + x) = f(x)$ باشد تابع $y = f(x)$ را تابع

متناوب می گوئیم کوچکترین عدد T که در رابطه فوق صدق کند را دوره تناوب اصلی تابع می گوئیم.

مثلا در تابع $y = \sin x$ همواره داریم: $\sin(2k\pi + x) = \dots = \sin(4\pi + x) = \sin(2\pi + x) = \sin x$

$2k\pi$ و $\dots$ و 4π و 2π همگی دوره تناوب هستند و 2π دوره تناوب اصلی است.

نکات: (۱) دوره تناوب تابع $y = \sin x$ و $y = \cos x$ برابر 2π است.

(۲) دوره تناوب تابع $y = \tan x$ و $y = \cot x$ برابر π است.

(۳) دوره تناوب تابع $y = \sin ax$ و $y = \cos ax$ برابر $\frac{2\pi}{|a|}$ است.

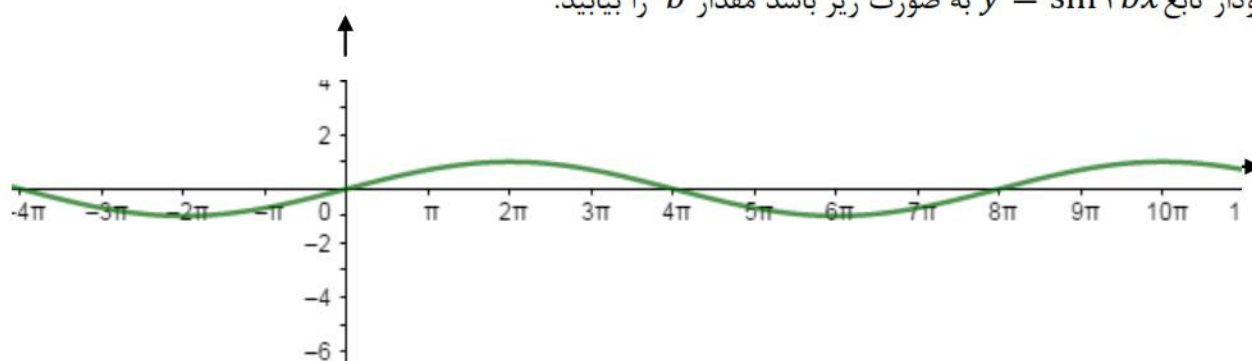
(۴) دوره تناوب تابع $y = \tan ax$ و $y = \cot ax$ برابر $\frac{\pi}{|a|}$ است.

(۵) دوره تناوب تابع $y = \sin^2 x$ و $y = \cos^2 x$ برابر π است

مثال: اگر دوره تناوب تابع $y = \sin \frac{2bx}{3}$ برابر $\frac{\pi}{4}$ باشد مقدار b را بیابید.

$$\text{حل: } \frac{2\pi}{\left|\frac{2b}{3}\right|} = \frac{\pi}{4} \Rightarrow \left|\frac{2b}{3}\right| = 8 \Rightarrow |b| = 8 \times \frac{3}{2} \Rightarrow |b| = 12 \Rightarrow b = \pm 12$$

مثال: اگر نمودار تابع $y = \sin 3bx$ به صورت زیر باشد مقدار b را بیابید.

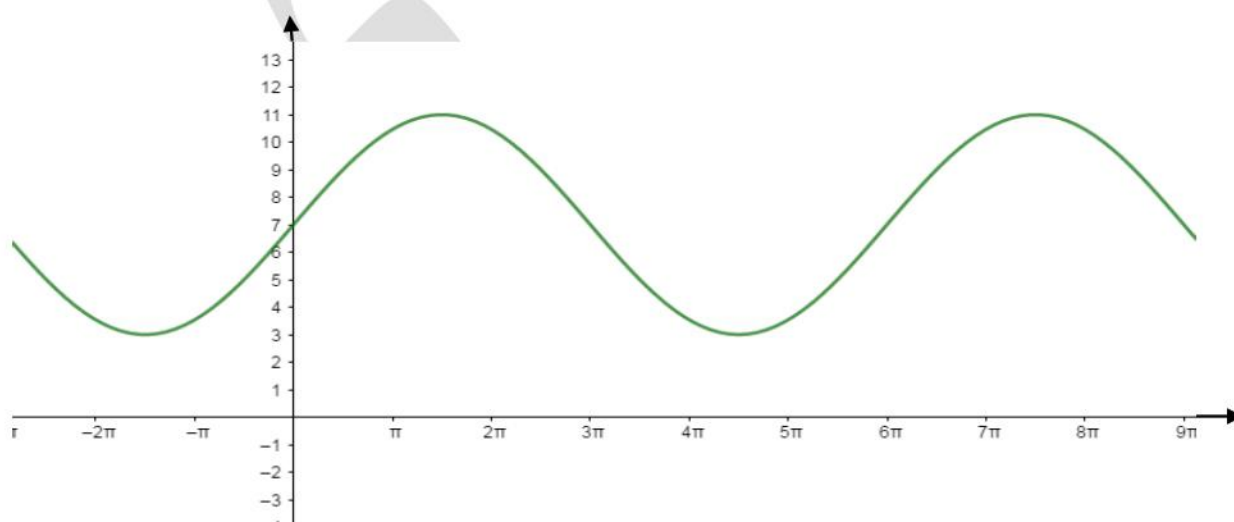
حل: $T = 4\pi \Rightarrow \frac{2\pi}{|3b|} = 4\pi \Rightarrow |3b| = \frac{2\pi}{4\pi} \Rightarrow b = \pm \frac{2\pi}{12\pi} \Rightarrow b = \pm \frac{1}{6}$

بیشترین و کمترین مقدار توابع مثلثاتی: میدانیم بیشترین و کمترین مقدار توابع $y = \sin x$ و $y = \cos x$ ترتیب ۱ و -۱ میباشد در نتیجه بیشترین و کمترین مقدار توابع $y = a \sin x$ و $y = a \cos x$ نیز به ترتیب $|a|$ و $-|a|$ خواهد بود.

مثال: دوره تناوب و بیشترین و کمترین مقدار تابع $y = 3 \cos(2x)$ را محاسبه کنید.

حل: $\begin{cases} \text{Max}(y) = 3 \\ \text{Min}(y) = -3 \end{cases} \quad T = \frac{2\pi}{2} = \pi$

مثال: نمودار $y = a \sin bx + c$ به صورت زیر است مقادیر a , b , c را بیابید.

$$\begin{cases} |a| + c = 11 \\ -|a| + c = 3 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} c = 7 \\ a = 4 \end{cases} \Rightarrow y = 4 \sin \frac{1}{2}x + 7$$

مثال ۱: در تابع $y = a \sin bx + c$ مقدار a و b و c را چنان بیابید که دوره تناوب آن π و بیشترین مقدار تابع ۵ و کمترین مقدار تابع ۱ باشد.

$$T = \frac{2\pi}{|b|} = \pi \Rightarrow |b| = 2, \quad \begin{cases} |a| + c = 5 \\ -|a| + c = 1 \end{cases} \Rightarrow 2c = 6 \Rightarrow c = 3, \quad |a| = 2$$

معادلات مثلثاتی: معادلاتی که مجهول آن نسبت یا نسبتهای مثلثاتی زوایه ای مجهول باشد، معادله مثلثاتی است

$$\text{مانند} \quad \tan 3x - \cot 2x = 0 \quad \text{و} \quad 2 \sin x - 1 = 0, \quad 2 \cos^2 x - 3 \cos x + 1 = 0$$

نکته: معادلات مثلثاتی جواب ندارند یا در صورت داشتن جواب بی شمار جواب دارند.

- روش حل معادلات مثلثاتی:

معادله را به یکی از ۴ حالت اولیه زیر در می آوریم سپس از روی آنها ۴ حالت دوم را نوشته و بالاخره جوابها را از فرمولهای حالت سوم می نویسیم:

چهار حالت اول	چهار حالت دوم	چهار حالت سوم
$1 - \sin x = a \Rightarrow$	$\sin x = \sin \alpha \Rightarrow$	$\begin{cases} x = 2k\pi + \alpha \\ x = 2k\pi + \pi - \alpha \end{cases}$
$2 - \cos x = b \Rightarrow$	$\cos x = \cos \beta \Rightarrow$	$x = 2k\pi \pm \beta$
$3 - \tan x = c \Rightarrow$	$\tan x = \tan \theta \Rightarrow$	$x = k\pi + \theta$
$4 - \cot x = d \Rightarrow$	$\cot x = \cot \theta \Rightarrow$	$x = k\pi + \theta$

توجه: مقدار a و b باید در بازه $[-1, 1]$ باشند، در غیر اینصورت قابل قبول نیست.

مثال: معادلات زیر را حل کنید:

۱) $2 \sin 3x - 1 = 0$

۲) $2 \cos^2 x - 3 \cos x + 1 = 0$

۳) $\tan 3x - \tan 2x = 0$

۴) $\cos 3x + \sin x = 0$

۵) $2(\cos 2x + 1) = 13$

حل: ۱) $\sin 3x = \frac{1}{2} \Rightarrow \sin 3x = \sin \frac{\pi}{6} \Rightarrow \begin{cases} 3x = 2k\pi + \frac{\pi}{6} \\ 3x = 2k\pi + \pi - \frac{\pi}{6} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x = \frac{2k\pi}{3} + \frac{\pi}{18} \\ x = \frac{2k\pi}{3} + \frac{5\pi}{18} \end{cases}$

۲) $\cos x = \frac{1 \pm \sqrt{1}}{2} \Rightarrow \begin{cases} \cos x = 1 \\ \cos x = -\frac{1}{2} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} \cos x = \cos 0 \\ \cos x = \cos \frac{2\pi}{3} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x = 2k\pi \\ x = 2k\pi \pm \frac{2\pi}{3} \end{cases}$

۳) $\tan 3x = \tan 2x \Rightarrow 3x = k\pi + 2x \Rightarrow x = k\pi$

۴) $\cos 3x = -\sin x \Rightarrow \cos 3x = \sin(-x) \Rightarrow \cos 3x = \cos\left(\frac{\pi}{2} - x\right) \Rightarrow 3x = 2k\pi \pm \left(\frac{\pi}{2} - x\right) \Rightarrow$

$\begin{cases} 3x = 2k\pi + \frac{\pi}{2} - x \\ 3x = 2k\pi - \frac{\pi}{2} + x \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 4x = 2k\pi + \frac{\pi}{2} \\ 4x = 2k\pi - \frac{\pi}{2} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x = \frac{k\pi}{2} + \frac{\pi}{8} \\ x = \frac{k\pi}{2} - \frac{\pi}{8} \end{cases}$

۵) $2 \cos 2x + 14 = 13 \Rightarrow \cos 2x = -\frac{1}{2} \Rightarrow \cos 2x = \cos \frac{2\pi}{3} \Rightarrow 2x = 2k\pi \pm \frac{2\pi}{3} \Rightarrow$

$x = k\pi \pm \frac{\pi}{3}$

توجه: حالت‌های خاص در حل معادلات مثلثاتی

$\begin{cases} \sin x = 0 & \Rightarrow x = k\pi \\ \sin x = 1 & \Rightarrow x = 2k\pi + \frac{\pi}{2} \\ \sin x = -1 & \Rightarrow x = 2k\pi - \frac{\pi}{2} \end{cases}$

$\begin{cases} \cos x = 0 & \Rightarrow x = k\pi + \frac{\pi}{2} \\ \cos x = 1 & \Rightarrow x = 2k\pi \\ \cos x = -1 & \Rightarrow x = 2k\pi + \pi \end{cases}$

مثال: معادله زیر را حل کنید.

$$\sin^3 x - \sin x = 0$$

$$\text{ح: } \sin x (\sin^2 x - 1) = 0 \Rightarrow \begin{cases} \sin x = 0 & \Rightarrow x = k\pi \\ \sin x = 1 & \Rightarrow x = 2k\pi + \frac{\pi}{2} \\ \sin x = -1 & \Rightarrow x = 2k\pi - \frac{\pi}{2} \end{cases}$$